IDEI PROGRESISTE ÎN GÎNDIREA LUI VINCENŢIU BABEŞ

În anul 1859 Austria suferi înfrîngeri militare în Italia şi pierdu teritorii considerabile ca întindere şi utilitate economică. Situaţia politică internă şi externă a imperiului se înrăutăţi. Speranţele popoarelor stăpînite de Habsburgi se întăriră. Se încercau alianţe împotriva imperiului, între foştii revoluţionari paşoptişti italieni, români, maghiari [1]. Viena nu-şi mai putea menţine stăpînirea prin absolutism excesiv şi reprimări brutale. Se impunea un început de liberalizare internă. Fiecare provincie istorică primi în 1860 dreptul de a avea dieta sa proprie, cu atribuţii administrative, de instrucţie, culte. De finanţe, vămi, armată, afaceri externe, se ocupa în continuare senatul imperial central [2]. Fu inaugurată astfel viaţa parlamentară în imperiul austriac. Năzuinţele popoarelor din cuprinsul statului caută să se înfăptuiască acum prin lupta parlamentară. Reprezentanţii lor încearcă să se folosească de înlesnirile constituţionale şi, în ciuda eşecurilor şi decepţiilor repetate, revin cu noi şi noi revendicări, aducînd argumente etnice, istorice, filologice, filozofice, logice şi juridice în sprijinul cerinţelor proprii.

Românii din Banat, dintre Crişuri şi din Transilvania adoptară şi ei această formă de luptă. Ei socoteau că numărul lor mare le va da posibilitatea să trimită mulţi deputaţi în organele reprezentative şi prin glasul acestora să ceară şi să obţină înlăturarea nedreptăţilor pe care le îndurau. Speranţa finalităţii victorioase a luptei lor naţionale era alimentată şi de unirea în 1859 a Moldovei cu Ţara Românească.

Starea de fapt din 1860 nu a durat. Accentuarea autonomismului naţional, deşi împărţirea administrativă în vigoare nu respecta principiul etnic, ar fi dus la federalizare, care apărea în ochii cercurilor guvernante ca o ameninţare gravă la adresa integrităţii şi existenţei imperiului. Tratativele duse cu nobilimea maghiară de mai multă vreme se încheiară în 1867. Viena reveni acum asupra hotărîrilor sale din 1860. Împăratul se încoronă ca rege al Ungariei şi sancţionă alipirea Transilvaniei la aceasta. Dualismul încheiat împărţea puterea şi drepturile între cei doi parteneri. Românii protestară; cei din Transilvania adoptară pasivismul ostentativ. Babeş şi Mocioneştii respinseră pasivismul, socotindu-l ineficient şi dăunător. În Banat şi Crişana fu aleasă calea luptei parlamentare. Babeş, şi la fel ca el mulţi alţii, înţelegea bine „tîrgul“ încheiat între Viena şi

[1] *IstRom*, IV, Bucureşti, 1964, p. 434.
[2] *Op. cit.*, p. 435.

Budapesta [3]. Nu admitea însă inacţiunea, socotind că în ciuda tuturor greutăţilor, activitatea politică în cadre legale nu va rămîne fără rezultate. În concepţia lui, activismul însemna realizarea unui larg front de opoziţie, împreună cu celelalte naţiuni asuprite din monarhie şi cu curentele politice înaintate din rîndul burgheziei maghiare, în scopul dobîndirii de drepturi prin lupta parlamentară. Pînă în 1892 Vincenţiu Babeş a întreprins o activitate politică susţinută, în condiţiile mai sus amintite, remarcîndu-se ca un protagonist de seamă al luptei naţionale. Concepţia sa politică, socială şi filozofică se razimă pe activismul politic, intercondiţionîndu-se cu el.

În 1860 fu convocat „Consiliul Imperial întărit". Făceau parte din el reprezentanţii diferitelor provincii, care urmau să se pronunţe asupra reorganizării interne preconizate. Alegînd bine momentul, Babeş ajutat de Andrei Mocioni tipăreşte şi răspîndeşte broşura „Die Sprach- und Nationalitätenfrage in Österreich von einem Romänen". Lucrarea îi aduse consacrarea politică. Naţionalităţile ameninţate de pretenţiile autonomist-hegemoniste ale nobilimii maghiare o primiră cu satisfacţie. Ea fu acceptată chiar de unele cercuri influente de la Curte. Contele Hartig, om politic cunoscut, o aprobase în public [4], dar atitudinea sa vădeşte mai degrabă poziţia unor cercuri care nu puteau renunţa la centralismul imperial pe cale de dispariţie, decît comprehensiune politică sau intenţii democratice în problema naţională.

„Cauza limbii şi a naţionalităţii în Austria" pledează pentru egalitatea tuturor naţionalităţilor; dar nu atacă unitatea monarhiei. Ideile cuprinse în ea au fost apărate cu îndărătnicie de Vincenţiu Babeş şi de ceilalţi deputaţi români, în dieta din Budapesta. Odată cu inaugurarea vieţii parlamentare, broşura aceasta venea să amintească românilor ce au dreptul şi ce trebuie să ceară, pentru ce trebuie să lupte în anii următori.

În primul capitol apar o serie de idei inspirate din opinia contemporană europeană despre libertate. Locul central îl ocupă afirmarea ireversibilităţii şi inevitabilităţii curentului puternic de eliberare şi progres al naţiunilor, unicul scop spre care tinde acţiunea lor fiind egalitatea şi bunăstarea [5]. „Naţionalitatea dezvoltată, declară Babeş, va să zică civilizaţie comună, civilizaţie comună va să zică perfecţionare morală şi fizică, aşadar nobilitatea poporului peste toţi adică ridicarea lui de pe treapta de vită, destinată numai pentru purtarea sarcinilor, nutrirea, îngrăşarea, înălţarea altora, la treapta făpturilor cugetătoare şi judecătoare şi cunoscătoare şi lucrătoare şi impunătoare prin sine pentru sine" [6].

Scopurile imediate urmărite de cartea lui Babeş au fost două:

---

[3] I. Lupaş, *Cronicari şi istorici români din Transilvania,* Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1941, p. 276.

[4] Corespondenţa lui Vincenţiu Babeş se află în posesia prof. univ. dr. doc. Mihail Dan (Cluj), care cu bunăvoinţă mi-a pus-o la dispoziţie pentru studiu. Îi mulţumesc şi pe această cale.

[5] Vincenţiu Babeş, *Cauza limbii şi a naţionalităţii în Austria pertractată de un român,* Viena, 1860, p. 5.

[6] *Ibidem.*

1. a demonstra sfera drepturilor fiecărei limbi vorbite în Austria, a dovedi că toate treburile publice sau private care privesc poporul trebuie rezolvate în mod obligatoriu în limba poporului;
2. a arăta că viitorul statului austriac atîrnă de gradul de înţelegere şi conlucrare a naţionalităţilor care-l compun.

Rosturile mai adînci ale acestei scrieri erau antidualiste.

Este prezentă ideea mai veche a lui Babeş, exprimată public încă de la 1848, că nu e just nici înţelept ca o singură naţiune să-şi aroge şi să obţină dreptul de a rezolva problemele complexe care privesc soarta tuturor naţionalităţilor din stat, sau a mai multora dintre ele [7]. *„Românii austrieci din toate părţile doresc şi pretind o viaţă naţională proprie“* [8], totuşi opiniază Babeş, viaţa naţională nu poate fi conservată şi dezvoltată decît printr-o reglementare egalitară, bazată pe colaborarea tuturor naţionalităţilor din Austria. Opunîndu-se dualismului, sau formulei dualiste deja cunoscută şi comentată, Vincenţiu Babeş arată că o restructurare autonomistă nu s-ar putea face decît tot pe baze naţionale prin asigurarea drepturilor fiecărei naţionalităţi şi nicidecum prin acordarea autonomiei uneia în dauna celorlalte [9]; altfel ea ar fi dăunătoare şi nejustificată. Ascuţişul cugetării lui Babeş este în primul rînd antidualist. El caută să împiedice evoluţia evenimentelor în direcţia dorită de pătura conducătoare maghiară. Nu vorbeşte exclusiv în numele românilor din monarhie, ci vorbeşte tuturor naţionalităţilor ameninţate şi caută să închege o înţelegere solidă între acestea pentru ca opoziţia lor să fie puternică şi eficace. Babeş nu atacă integritatea statului austriac, dar declarînd că reglementările unilaterale sînt neîndreptăţite, nega şi centralismul excesiv de pînă atunci. Contradicţia de clasă scapă vederilor lui Babeş. El susţine însă dreptul românilor la egalitate deplină. Condamnînd privilegiile de castă, el loveşte în nedreptatea naţională, pentru că de-a lungul veacurilor în Transilvania cei împovăraţi de obligaţii au fost în cea mai mare parte români, iar privilegiaţii au fost în proporţie de peste 90% maghiari. Evoluţia către eliberare şi progres o găseşte de nestăvilit „pentru ca toată puterea ce lucră în contra spiritului timpului, zace pe temei găunos“ [10], iar singurul drum ce duce spre civilizaţie (bunăstarea materială şi culturală n.n.) este cultura, realizabilă prin învăţămînt, latura teoretică a acestuia împletindu-se cu cea practică [11]. Orice guvern care urmăreşte ridicarea poporului, spune Babeş, trebuie să asigure cetăţenilor săi condiţii de cultivare prin învăţămînt, iar învăţămîntul îşi îndeplineşte menirea numai dacă foloseşte limba poporului. Pentru ca limba unui popor să poată servi scopurilor sale culturale, ea trebuie să aibă condiţii de dezvoltare firească, o sferă de circulaţie nestînjenită prin îngrădiri artificiale din partea statului. Limba se

---

[7] Idem, *op. cit.*, p. 11.
[8] Idem, *op. cit.*, p. 13.
[9] Idem, *op. cit.*, p. 19.
[10] Idem, *op. cit.*, p. 22.
[11] Idem, *op. cit.*, p. 23.

dezvoltă odată cu poporul, ea este „fotografia spirituală a poporului“ [12]. Babeş caută să convingă poporul că trebuie să beneficieze de toate drepturile şi libertăţile care i se cuvin, acestea fiind necesare dezvoltării sale. „Deci dară ca cultura şi civilizaţia popoarelor să fie cu putinţă, cultura şi dezvoltarea limbii lor se cere neapărat, apoi ca cultura şi dezvoltarea limbilor să fie cu putinţă este de neînlăturat o condiţie sine qua non — cum zice latinul ca întrebuinţarea lor cel puţin în viaţa comună, în familie şi comunitate, în şcoală şi biserică, în comunicarea cu stăpînirea şi pe la judecătorie să fie nemărginită“ (neîngrădită n.n.) [13]. Fu ridicată astfel în faţa guvernanţilor vremii alternativa: a aproba principiile enunţate şi a le pune în aplicare, sau a le nega, şi în cazul acesta a recunoaşte deschis că ridicarea economico-culturală a popoarelor din monarhie nu stă în intenţia conducătorilor. Ideea centrală este necesitatea liberei dezvoltări a popoarelor, a limbii şi a culturii lor. Vincenţiu Babeş o subliniază în mod deosebit. El a susţinut-o în repetate rînduri cu argumente solide. În atmosfera anilor '60, ea vine să sprijine în faţa guvernului imperial cerinţa formulată de români, ca în toate teritoriile locuite în majoritate de ei limba administraţiei şi a justiţiei să fie limba română.

Babeş socoteşte că şi din punct de vedere politic se impune, ca cea mai potrivită procedură pentru un guvern, ridicarea nivelului de viaţă a poporului, protejarea intereselor tuturor supuşilor şi asigurarea condiţiilor de dezvoltare. Iar statul „carele acest adevăr nu-l recunoaşte, ci aleargă după alte careva scopuri, acela nu poate aştepta îndelungată viaţă“ [14]. Poporul este temelia pe care se sprijină statul; asuprind popoarele care-l susţin, statul îşi surpă baza şi căderea lui nu poate întîrzia [15]. În statul austriac trăiesc mai multe popoare şi naţionalităţi. Fiecare din acestea contribuie la susţinerea statului. Sarcinile lor le dau dreptul în mod corespunzător de a-şi exercita rolul în legislaţiunea şi administraţia publică [16]. Drepturile trebuie să echivaleze obligaţiile. Nu este firească situaţia în care sarcina depăşeşte compensaţia, dreptul, posibilităţile de a participa la conducere. Starea aceasta de lucruri este condamnată prin inegalitatea ce încearcă s-o justifice, declară Vincenţiu Babeş.

Babeş dă o mare importanţă problemei naţiunii. În gîndirea sa, naţiunea reprezintă o colectivitate de oameni bazată pe comunitatea de origine, limbă, datini, cultură naţională, fire şi simţire. Aceasta este aşanumita „naţiune genetică“. Definirea ei se apropie de concepţia noastră asupra naţiunii. Aplicată situaţiei din Austria, la jumătatea secolului trecut, ea vizează popoarele sau grupările etnice compacte care formau statul. Aceasta, întrucît Vincenţiu Babeş consideră că alături de naţiunea genetică există şi o „naţiune politică“ bazată pe limba de stat comună, drepturi şi instituţii politice comune, organizare statală. De fapt naţiunea politică aşa

---

[12] Idem, *op. cit.*, p. 26.
[13] Idem, *op. cit.*, p. 28.
[14] Idem, *op. cit.*, p. 31.
[15] Idem, *op. cit.*, p. 32.
[16] Idem, *op. cit.*, p. 35.

cum o defineşte Babeş, coincide cu statul multinaţional [17]. Valabilitatea ideilor sale este legată indisolubil de stările de fapt din monarhia habsburgică. Afirmaţiile ce le face nu pot fi generalizate, ele nu corespund realităţilor din alte ţări, bunăoară din Franţa, Anglia, Germania. În cadrul Ungariei, care la 1860 pretindea a fi refăcută în hotarele de pe vremea lui Ştefan cel Sfînt, interesul statului întreg, deci al tuturor naţiunilor şi naţionalităţilor ce-l compun, primează în faţa intereselor particulare ale fiecărei naţiuni sau naţionalităţi. Nu este îngăduit, spune Babeş, ca vreun popor care trăieşte într-un stat multinaţional sau pătura lui de la cîrmă, să uzurpe drepturile celorlalte, impunîndu-şi dominaţia sa. În cazul acesta el îşi asumă singur şi în exclusivitate drepturile naţiunii politice, prerogativele acesteia, nedreptăţindu-şi în mod inevitabil compatrioţii de alt neam. În Ungaria, Babeş declarase încă la 1848: românii nu formează o naţiune politică, dar nici maghiarii, ei singuri nu pot forma o naţiune politică [18]. Se impune ca o cerinţă naturală, legică, recunoaşterea egalităţii naţionale depline. Babeş nu merge mai departe şi nu propune fără echivoc federalizarea. Împărţind în mod egal drepturile la conducere între naţiunile genetice care compun statul, el vede posibilă rezolvarea problemei naţionale. Vincenţiu Babeş foloseşte uneori pentru naţiunea politică termenul de „naţiune istorică“ pentru că ea se formează prin proces istoric, crede el, pe baza intereselor comune ale mai multor naţiuni genetice, prin înţelegerea între acestea. Susţine că Ungaria, ca şi Elveţia, s-a format prin istorie din popoare care înainte aveau aceleaşi drepturi. Cum pot fi atunci justificate pretenţiile de supremaţie ale nobilimii maghiare? [19] Dimpotrivă, Babeş este de părere că în statele multinaţionale egalitatea din toate punctele de vedere trebuie să fie de la sine înţeleasă, pentru că numai perfecta egalitate de drepturi asigură menţinerea popoarelor unul lîngă altul în stat [20]. În imperiul austriac, germanii, maghiarii, cehii, românii, italienii, rutenii, polonii, croaţii, slovenii sînt sau ar trebui să fie naţionalităţi egale în drepturi. Nu este admis nici uneia din ele a încerca să le subordoneze pe celelalte. Egalitatea în drepturi este (după Babeş) recunoaşterea prin lege a aceloraşi drepturi de acţiune şi dezvoltare în formă proprie, mai ales prin limbă; iar garantarea acestor drepturi trebuie să fie reală, ineludabilă, pentru a nu se putea pune piedici, prin măsuri arbitrare, în calea dezvoltării fireşti a vreunui popor [21]. Deşi, în mod demagogic, în Austria egalitatea între naţionalităţi a fost proclamată de mai multe ori, Vincenţiu Babeş subliniază că problema limbii şi a naţionalităţii e departe de a fi rezolvată [22]. Favorizarea unei limbi sau naţionalităţi în raport cu celelalte anulează principiul egalităţii în drepturi [23]. „Oricum, ideea naţiunii şi a naţionalităţii politice nici şterge nici că poate şterge

[17] Idem, *op. cit.*, p. 36.
[18] *Amicul Poporului*, Budapesta, 1848, nr. 12, 12/24 august, col. 183.
[19] V. Babeş, *op. cit.*, p. 38.
[20] Idem, *op. cit.*, p. 39.
[21] Idem, *op. cit.*, p. 40.
[22] Idem, *op. cit.*, p. 41.
[23] *Ibidem*.

naţiunile şi naţionalităţile genetice; din contra, are sfînta datorie naţionalitatea politică a asigura existenţa celor genetice, precum vom vedea mai în jos“ [24], declară el. Naţiunea (genetică n.n.) are dreptul la existenţă şi la perpetuarea existenţei sale, are dreptul şi obligaţia de a lupta din răsputeri împotriva oricărui atac ce-i ameninţă fiinţa şi propăşirea. Babeş justifică astfel, ba mai mult, ridică la rangul de datorie lupta naţională. El revendică pentru toate naţiunile sau naţionalităţile dreptul indiscutabil de a se folosi de mijloacele oferite omului de cultura vremii, în scopul propăşirii naţionale. Naţiunea are în plus obligaţia de „A-şi împreuna toate mădularele sale strînse laolaltă şi a forma naţiune şi naţionalitate politică ca de la care se poate aştepta fireşte mult mai multă securitate naţională“ [25]; idee deosebit de îndrăzneaţă, susţinută de Vincenţiu Babeş în repetate rînduri: la 1848, cînd Ungaria revoluţionară votase reintegrarea forţată a Transilvaniei în teritoriile fostei coroane a lui Ştefan cel sfînt, la 1860 în atmosfera de efervescenţă internă, în anii care urmează, sub dualismul austro-ungar, în vremea luptelor românilor din monarhie pentru conservare naţională şi pentru unitate. Vincenţiu Babeş se vădeşte ca ideolog şi militant al românilor din Austria, un antecesor prestigios al înfăptuitorilor unităţii naţionale depline. El considera deci, încă la 1848 (deşi aderase la revoluţia maghiară) că statul naţional unitar oferă în mod firesc fiecărui popor mai multă siguranţă decît bunăvoinţa altora, negată şi de istorie şi de realitatea de fapt. Dacă au existat sau există piedici care fac imposibilă întregirea naţiunii, este realizabilă şi admisă asocierea cu alte naţiuni sau naţionalităţi, creindu-se state multinaţionale, care sînt în măsură să ofere un alt mijloc de asigurare a viitorului naţional, pentru că izolarea nimiceşte naţiunile [26]. Babeş demască şi dezavuează principiul „celui mai tare“ care susţinea dreptul de stăpînire în virtutea faptului că „s-a stăpînit şi înainte“, cu ideea contractuală, a asocierii, stabilind relaţii noi între populaţiile din Ungaria. El recunoaşte pentru statele multinaţionale necesitatea alegerii unei limbi oficiale, care trebuie să fie limba vorbită de naţiunea cea mai numeroasă din stat. Dar „. . . limba diplomatică n-are drept a se întinde mai departe, decît pînă să fie legătura chilinelor (deosebitelor n.n.) naţionalităţi între sine şi cu guvernul laolaltă; în sînul naţiunilor genetice însă n-are dînsa ce căuta; acolo nu se cuvine, nici este drept, să domnească altă limbă, decît limba poporului“ [27]. Tendinţa de stăvilire a desnaţionalizării, practicată în Austria şi Ungaria din raţiune de stat, este vădită. Vincenţiu Babeş se încadrează în curentul de opinie care încerca să consolideze conservarea naţională, opunîndu-se influenţelor străine, prin intermediul limbii, asupra poporului român din monarhie. La 1848, ca aderent al revoluţiei maghiare, se opunea cu stăruinţă desnaţionalizării, alăturîndu-şi glasul vocii puţinilor deputaţi revoluţionari maghiari, care se ridicară în apărarea acestui principiu. Referindu-se la o şedinţă a parlamentului maghiar din 17 august 1848, în care au fost pro-

[24] *Amicul Poporului*, Budapesta, 1848, nr. 12, 12/24 august, col. 184.
[25] *Op. cit.*, col. 185.
[26] *Ibidem.*
[27] *Op. cit.*, nr. 13, 19/31 august, col. 197.

puse unele măsuri menite a introduce cu forţa limba maghiară în şcolile celorlalte naţionalităţi, Vincenţiu Babeş declară că „... se auzi totuşi cerîndu-se de o parte şi aceea, ca limba maghiară să rămînă de tot afară din şcolile nemaghiare“ [28]. Cu aceeaşi ocazie, Babeş subliniază susţinînd şi el în coloanele ziarului *Amicul Poporului,* afirmaţiile unor deputaţi, care erau de părere că starea mizeră a unei mari părţi din populaţia ţării porneşte de la apăsarea naţională. El face atenţi pe toţi deputaţii români asupra importanţei pline de gravitate a misiunii lor în parlament, ei fiind datori să demonstreze aici că introducerea forţată a limbii maghiare în şcolile române înseamnă „a batjocori dreptul şi dreptatea, a funda obscurantismul în ţară, a ne despoia patria de frumosul viitor ce o aşteaptă“ [29]. El cere învăţătorilor din cele trei districte bănăţene al căror director era, să se străduiască a trezi în elevi „... iubire înväpăiată către neam, şi cătră patrie şi cătră libertate şi cătră dreptate“ [30]. Într-o circulară, dată la 18 iulie 1849, Vincenţiu Babeş cheamă învăţătorimea să obişnuiască elevii „... cu ceva cugete dulci în viersuri plăcute, deşteptătoare de omenie şi patriotism şi naţionalitate, de care cît de curînd vi se vor împărtăşi“ [31]. În acelaşi timp interzice învăţătorilor a încurca elevii cu învăţarea unei limbi străine, pînă nu au deprins bine citirea şi scrisul în limba română. Pentrucă scrierea şi cetitul se învaţă în prima clasă, nu poate fi vorba aici decît de limba maghiară, pe care la 1848 guvernul a încercat să o introducă cu forţa în şcolile de pe teritoriul aflat sub jurisdicţia sa. Opoziţia lui Babeş este elocventă, el fiind unul din funcţionarii numiţi de acest guvern. Pentru clasele mici a găsit pretextul, îmbrăcat dibaci în haină metodică, de a contraveni pretenţiei ministeriale. Schimbarea sa din postul de director districtual de şcoli, survenită în urma înfrîngerii armatelor maghiare, ne împiedică să vedem dacă ar fi găsit în continuare forma de concretizare pentru această opoziţie.

Încercînd să împiedice orice reglementare internă în defavorul românilor, Vincenţiu Babeş caută în repetate rînduri să atragă atenţia puternicilor zilei asupra iminenţei destrămării statului, în cazul cînd se încurajează sau se înfăptuiesc pretenţiile hegemoniste ale uneia sau alteia dintre naţionalităţi. Departe de a aproba politica internă din perioada absolutistă, el arată în 1861 că germanizarea forţată a atacat şi va ataca dacă va fi menţinută, principiul drepturilor naţionale [32]. El se declară de acord cu folosirea limbii germane în „locurile centrale“; dar dintre acestea cere să se scoată tribunalele, chiar şi curtea supremă de casaţie unde, deşi sentinţele sînt pronunţate în numele monarhului, ele privesc poporul, şi pentru aceasta trebuie să folosească limba poporului [33]. Organele de stat, chiar şi cele provinciale, să folosească limba germană *pentru legăturile dintre ele;* dar cînd se vor adresa poporului prin publicaţiuni, ordine şi

[28] *Op. cit.*, nr. 11, 5/17 august, col. 165.
[29] *Op. cit.*, col. 166.
[30] G. Joandrea, *Vincenţiu Babeş ca director districtual de şcoli,* Lugoj, 1903, p. 20.
[31] Idem, *op. cit.*, p. 19.
[32] V. Babeş, *op. cit.*, p. 51.
[33] Idem, *op. cit.*, p. 50.

mandate, nu trebuie folosită decît limba populației din teritoriul respectiv. Proclamațiile și mesagiile tronului nu fac excepție, pentru că și ele tot poporului se adresează și ating direct viața lui [34]. La fel în armată este recomandabil a se folosi cît mai pe larg limba soldaților din regimente. Competența unei limbi oarecare, vorbită în monarhie, se întinde numai asupra teritoriului locuit de poporul căruia îi aparține limba respectivă. Încercarea de a determina un popor să folosească în școală, biserică și administrație o limbă necunoscută, Babeș o socotește absurdă [35]. El revendică pentru toți supușii monarhiei dreptul de petiționare în limba maternă. Administrația austriacă, care îngreuna rezolvarea favorabilă a plîngerilor populației, este calificată de birocratică, complicată, nefirească [36].

Cugetările filozofice ale lui Vincențiu Babeș constituie o altă formă de expresie a concepției sale asupra drepturilor unui popor și a luptei naționale. Eliberarea națională a fost ideea de căpătîi a gîndurilor lui. Activitatea sa de orice fel a fost subordonată, chiar dacă aparențele nu o confirmă întotdeauna, luptei naționale. Elementul filozofic generalizator îmbracă astfel o realitate socială și națională, aduce argumente luptei, legitimității sale. Făcînd „un picuțiu de filozofie ocazională“ [37], cum se exprima odată, Babeș adăuga noi pîrghii de sprijin principiilor care considera că trebuie să-i călăuzească pe românii din monarhie în lupta lor. „Tot ce există, spunea el, se manifestă și trebuie să fie observat. Existența vitală e aceea din care se dezvoltă ființa observatorie; ea se manifestă prin lupta necurmată pentru sine-și“ [38]. Raționamentul pleacă de la existență și nu întîmplător. Nimeni nu putea nega existența românilor din monarhie, numărul lor mare. Neamul românesc există, el nu poate fi nesocotit pentru că se face cunoscut prin acțiunile sale. Din existența sa decurge facultatea de a aprecia propria-i situație. Rezultatul nu poate fi decît lupta necurmată pentru drepturile sale. Legînd lupta pentru drepturi de însăși existența poporului, Babeș argumentează inevitabilitatea acestei lupte, determinarea ei firească, legică. Cu afirmarea hotărîtă a existenței, el nu consideră că rezolvă problema cognoscibilității totale. Dar „cunoaștem atîta cît, conform forțelor noastre și stadiul de dezvoltare al acestora poate să ne ajungă pentru a ști că suntem (existăm n.n.) și *că afară de noi mai sunt existențe o mulțime,* foarte variate și diferite de noi și întru sineși și că trebuie să ne acomodăm realității acelora, dacă voim să ne susținem printre ele și să corespundem și noi scopului natural pentru care suntem“ [39]. Scopul acesta este ridicarea continuă a omului, ceea ce impune conlucrarea, colaborarea între oameni și popoare, de neconceput atunci cînd este nesocotită egalitatea. Existențele „foarte variate si diferite de noi și întru sineși“ sînt de fapt națiuni genetice, popoare, cu aceleași ca-

---

[34] *Ibidem.*
[35] Idem, *op. cit.*, p. 55.
[36] Idem, *op. cit.*, p. 59.
[37] Idem, *Un picuțiu de filozofie asupra incidentului,* în *Texte privind dezvoltarea gîndirii social-politice din România,* București, Ed. Academiei, 1954, p. 334.
[38] Idem, *op. cit.*, p. 335.
[39] *Ibidem.*

lităţi, lipsuri şi drepturi (n.n.). El arată în continuare „Existenţa în totalitate în univers, se cuprinde din existenţe mai mici şi nominale, nenumărate şi infinite, din existenţe parţiale, particularităţi, varietăţi, în grupe şi clase infinite; toate compunînd şi constituind totul, compunînd şi descompunînd după legi eterne prin mişcare şi activitate eternă în spaţiu şi timp, continuînd un proces etern de facere, prefacere şi desfacere, *compunere, modificare şi descompunere, creştere şi acomodare*. Este procesul lor de creaţiune, de formare, reformare şi dezvoltare“ [40]. Existenţa este aşadar guvernată, după Babeş, de legi eterne. Lor se supune acţiunea, interacţiunea, intercondiţionarea. Disoluţia, prefacerea, dezvoltarea, sînt rezultatul acţiunii legice eterne a „existenţelor mai mici şi nominale“ [41], care alcătuiesc marele tot, universul. Orice încercare de a împiedica dezvoltarea, progresul, este sortită eşecului. Lumea de pãrticele care formează marele întreg, este condiţionată de mişcare, activitate, prin care se manifestă, afirmă şi dezvoltă toate. Sociabilitatea este o „atragere a elementelor, organismelor, vieţuitoarelor de o certă (anumită, n.n.) categorie între sine“ [42] determinată de simţul instinctual al pericolului sau de interesul comun. Sociabilitatea a creat familia, comuna, statul, datorită ei este explicabilă amiciţia, alianţa. Departe de a nega dreptul unui popor de a-şi întregi fiinţa naţională, Babeş admite totuşi că comunitatea strictă de interese, în anumite condiţii istorice, poate crea asocieri care devin organice, dar legile care le guvernează sînt aidoma celora cărora se conformează corpurile mai mici, din care s-au format [43]. Existenţa unor interese comune nu poate anula individualitatea asociaţilor. Nici unul dintre ei nu se poate superpune celorlalţi [44]. Putem înţelege că dispariţia comunităţii de interese determină desfacerea închegărilor de această natură. Aceeaşi idee o găsim, altfel formulată, urmărind cugetările lui Vincenţiu Babeş în problema naţiunii: naţiunile politice, sau statele multinaţionale, au datoria de a conserva existenţa naţiunilor genetice din care se compun, şi să le asigure condiţii optime de dezvoltare [45]. Avînd în vedere principiile susţinute în cuvîntările sale parlamentare, revendicarea repetată a votului universal, atitudinea democratică în diferite probleme (învăţămînt, administraţie civilă şi bisericească), la care se adaugă atacurile dese din *Albina* la adresa abuzurilor clerului, ne completăm conturul de imagine asupra profilului său de gînditor şi om politic. Fondul gîndirii sale îşi trage seva din atmosfera de idei a anilor 48 şi a deceniului următor din Transilvania, care receptase valul luminist cu prelungirile sale şi influenţe ale gîndirii avansate din Europa contemporană.

Ideile politice şi filozofice ale lui Vincenţiu Babeş şi-au adus aportul la fundamentarea teoretică a luptei naţionale, argumentînd această luptă. Babeş revendica pentru românii din monarhie egalitate totală, excluderea,

---

[40] Idem, *op. cit.*, p. 336.
[41] *Ibidem.*
[42] Idem, *op. cit.*, p. 337.
[43] *Ibidem.*
[44] Nu era în interesul poporului român a rămîne în cadrele imperiului.
[45] *Amicul Poporului*, Budapesta, 1848, nr. 12, 12/24 august, col. 184.

în general, a oricărei discriminări. În condițiile vremii sale, nu a contestat, nu putea să o facă, dacă afirmațiile deschise asupra drepturilor popoarelor de a-și întregi ființa națională nu sînt tot atîtea contraargumente, legitimitatea existenței unui stat, cum era imperiul Habsburgilor, format prin ciuntirea corpului național al mai multor popoare. Limitele de gîndire nu sînt inexistente. Procedeele politice, atitudinea sa moderată, de petiționare, apar explicabile după 1848 cînd absolutismul brutal făcea cu neputință menținerea unei atitudini intransigente. După 1859, ostilitatea fățișă față de Austria nu era de natură a ajuta activității politice a românilor, în fața cărora se ridica un imperativ de primă importanță: zădărnicirea încercărilor de refacere în forma veche a teritoriului Ungariei feudale, acțiune care făcu primul pas în 1860 prin înglobarea Banatului. Înțeles în condițiile vremii, democratismul ideilor lui Babeș făcu eficientă contribuția acestora la impulsionarea și orientarea luptei naționale a românilor din Austria și apoi din Austro-Ungaria. Vincențiu Babeș, gînditor și om politic progresist, ocupă un loc de seamă între ideologii și militanții români încadrați după 1867 în curentul activist, care căuta să-i apropie pe români, prin acțiuni politice susținute, de țelurile luptei naționale: dreptate, egalitate, unitate națională.

GEORGE CIPĂIANU

IDÉES PROGRESSISTES DANS LA PENSÉE DE VINCENȚIU BABEȘ

(Résumé)

En 1860, au même moment où des transformations libérales intervenaient dans l'empire des Habsbourgs, une lutte soutenue fût déclanchée sur le plan politique et, parallèlement, dans le domaine des idées. V. Babeș s'y engagea. Connu en tant que publiciste depuis plusieurs années, il se fit spécialement remarquer en 1860 avec la brochure „Le problème de la langue et de la nationalité en Autriche". L'ouvrage plaidait pour l'égalité de toutes les nationalités qui peuplaient l'empire. Son but principal était d'empêcher l'instauration du dualisme austro-hongrois.

Les méditations philosophiques et les matériaux de presse de V. Babeș contiennent aussi des idées portant sur l'égalité des hommes. Il reconnait l'existence des lois générales qui gouvernent la nature et la vie des peuples. Babeș croit que la nature de l'homme détermine celui-ci à analyser sa condition et à lutter pour sa libération lorsqu'il est opprimé.

Le problème de la sociabilité des hommes est aussi abordé. Vincențiu Babeș montre que la sociabilité, qui a créé la famille et la société, a rendu possible la formation des Etats multinationaux; mais il condamne ceux qui, à l'intérieur d'un tel Etat, s'éfforcent d'anéantir les droits de n'importe quel peuple.

Les idées progressistes de Vincențiu Babeș, homme politique et penseur remarquable, ont offert aux peuples de l'empire des arguments dans la lutte pour leur libération nationale.